

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА
АРТМЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА МИСТЕЦТВОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Ректор
_____ Валерій МАРЧЕНКО
«__» _____ 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
РЕСТАВРАЦІЯ ТВОРІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Галузь знань	В Культура, мистецтво та гуманітарні науки
Спеціальність	В4 Образотворче мистецтво та реставрація
Спеціалізація	В4.03 Мистецтвознавство
Освітній рівень	другий (магістерський) рівень
Освітня програма	<u>«Образотворче мистецтво та реставрація»</u>

Форма навчання	<u>денна/заочна</u>
Навчальний рік	<u>2025-2026</u>
Кількість кредитів ECTS	<u>0,6/18</u>
Мова навчання та оцінювання	<u>українська</u>
Форма підсумкового контролю	<u>залік</u>

Пролонгація за рішенням науково-методичної ради НАКККіМ

Київ – 2025

УДК 7.028.22

Розробник:

Борисенко Марія Олександрівна, старший викладач кафедри мистецтвознавчої експертизи _____

ЗАТВЕРДЖЕНО:

В. о. завідувача кафедри _____ Сергій РУДЕНКО

Протокол № __ від «__» _____ 2025 р.

Погоджено з гарантом освітньої програми «Образотворче мистецтво та реставрація»

Гарант освітньої програми Ірина

НЕСЕН

© Борисенко М.О., 2025

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Анотація (опис) навчальної дисципліни(у т.ч. міждисциплінарні зв'язки).

Навчальна дисципліна «реставрація творів образотворчого мистецтва» передбачена ОП 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», другого (магістерського) рівня. Відповідно до навчального плану навчальна дисципліна є основною і вивчається здобувачами вищої освіти на другому курсі, у 3 семестрі. Формами підсумкового контролю є екзамен. Загальна кількість годин – 18 годин (кредитів ЄКТС – 0,6):

Денна форма: аудиторні години – 18 (лекційні – 8 год.), модульний контроль – 8 год., для самостійної роботи студентів визначено 40 год.).

Заочна форма: аудиторні години – 2, для самостійної роботи студентів визначено 102 год.).

Навчальна дисципліна «реставрація творів образотворчого мистецтва» має міждисциплінарний зв'язок із такими дисциплінами як «Техніки і технології художніх матеріалів», «Технологічна експертиза творів мистецтва», «Експертиза творів образотворчого мистецтва: іконопис», «Експертиза творів образотворчого мистецтва: живопис» та «Експертиза творів образотворчого мистецтва: графіка».

2. Мета дисципліни – розкрити студентам основні аспекти реставрації рухомих та нерухомих об'єктів, образотворчого мистецтва. Технологічні особливості та законодавчі аспекти роботи з колекціями та об'єктами спадщини. Сформувати у студентів розуміння алгоритмів реставрації рухомих та нерухомих пам'яток культурної спадщини, ознайомити з українським та міжнародним досвідом реставрації таких артефактів, особливостями та важливими практичними та теоретичними аспектами.

3. Завдання :

- опанувати теоретичні знання щодо основних понять, технології та вимог до етичної реставрації і збереження об'єктів образотворчого мистецтва;
- розуміння трансформації принципів збереження культурної спадщини загалом та творів образотворчого мистецтва зокрема, формулювати сучасні підходи до інтерпретації автентичності та ролі втручання фахівця;
- розуміння взаємозв'язку реставрації, консервації та превентивної консервації. Вміти окреслювати їхні спільні та відмінні завдання, визначальні принципи, а також практичні особливості застосування кожного напрямку під час роботи з рухомими та нерухомими об'єктами культурної спадщини;
- Знати ключові нормативно-правові документи, що регулюють реставраційну діяльність та порядок збереження культурної спадщини. Розуміти алгоритми та вимоги до фіксації, обліку та документування стану предметів образотворчого мистецтва, а також принципи, методи і засоби, які використовуються у процесах їх консервації та реставрації;
- опанувати теоретичні знання щодо типових причин пошкоджень і

процесів деградації матеріалів, що визначають стратегії збереження, реставрації та превентивної консервації.

- опанувати теоретичні знання щодо методик оцінювання стану збереження предметів та виборі відповідних консерваційно-реставраційних заходів. Розуміти способи роботи з матеріалами різної природи, значення наукових досліджень для визначення технології створення творів, характеру пошкоджень і можливих шляхів втручання.

- Орієнтуватись у міжнародних підходах до тлумачення ключових понять реставраційної практики та їх вплив на формування сучасних стандартів роботи з культурною спадщиною. Володіти термінологією та характеристиками різновидів реставраційних матеріалів. Бути у контексті технологічних властивостей матеріалів та різних методів реставрації, критеріїв вибору та особливостей їх застосування під час роботи з об'єктами образотворчого мистецтва різної матеріальної природи.

4. Компетентності, яких набуває студент при вивченні дисципліни відповідно до освітньої програми:

Інтегральна компетентність (ІК): здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації творів мистецтва або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій, положень і методів та характеризується певною невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 2. Здатність зберігати і примножувати культурно-мистецькі, екологічні, моральні, наукові цінності й досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 5. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 6. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 7. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 8. Здатність до пошуку, оброблення й аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК 1. Здатність розуміти базові теоретичні та практичні закономірності створення цілісного продукту предметно-просторового та візуального середовища.

СК 2. Здатність володіти основними класичними і сучасними категоріями та концепціями мистецтвознавчої науки.

СК 6. Здатність інтерпретувати смисли та засоби їх втілення у мистецькому творі.

СК 8. Здатність проводити аналіз і систематизацію зібраної інформації,

діагностику стану збереженості матеріально- предметної структури твору мистецтва, формулювати кінцеву мету реставраційного втручання.

СК 9. Здатність використовувати професійні знання в практичній і мистецтвознавчій діяльності.

СК 11. Здатність проводити сучасне мистецтвознавче дослідження з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

СК 15. Здатність застосовувати традиційні й альтернативні інноваційні технології в процесі експертної діяльності та мистецтвознавчої експертизи.

СК 17. Володіння методами мистецтвознавчого аналізу й експертизи, атрибуції, класифікації мистецьких об'єктів і пам'яток культури.

СК 18. Ґрунтовне розуміння історії мистецтва, детальні знання з визначеної галузі дослідження у поєднанні зі знаннями щодо ведення загальної наукової дискусії.

СК 19. Здатність до здійснення мистецтвознавчих досліджень.

СК 20. Здатність аналізувати мистецькі явища та процеси, володіти науково-аналітичним апаратом та визначати методологію дослідження

СК 21. Здатність знаходити, критично оцінювати, систематизувати, інтерпретувати і використовувати отриману інформацію в мистецтвознавчій діяльності.

СК 22. Здатність вести експертну діяльність у музеях, галереях, бібліотеках, архівах та інших організаціях.

СК 23. Здатність визначати мету особистісного та фахового розвитку і умови їх досягнення з урахуванням сучасних тенденцій розвитку мистецтвознавчої науки та експертизи.

5. Програмні результати навчання:

ПРН 1. Ґрунтовні знання з історії образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва та реставрації, мистецтвознавчої експертизи, основ законодавства у галузі культури і мистецтв.

ПРН 2. Глибокі знання визначеної сфери дослідження у поєднанні зі знаннями загальної наукової дискусії.

ПРН 3. Володіння техніками, прийомами та методиками мистецтвознавчого аналізу й експертизи, атрибуції мистецьких творів і пам'яток культури.

ПРН 4. Уміння виокремити основні етапи розвитку світового та національного мистецтва, вміти виділити та обґрунтувати загальні засади та специфіку культурно-історичних процесів.

ПРН 5. Здатність до використання різноманітних методів, інформаційних і комунікативних технологій для ефективного спілкування на професійному рівні.

ПРН 7. Володіння методами опрацювання мистецтвознавчої літератури, узагальнення й аналізу мистецького матеріалу з дотриманням норм академічної доброчесності, принципами формування наукової теми та розуміння подальших перспектив розвитку даної проблематики в різних дослідницьких жанрах.

ПРН 8. Володіння понятійно-категоріальним апаратом і використання фахової термінології мистецтвознавства, застосування їх при проведенні наукових студій і публікації результатів дослідження.

ПРН 16. Володіння методологією техніко-технологічного та фізико-хімічного дослідження творів мистецтва.

ПРН 17. Володіння основами атрибуції та оцінки культурних цінностей, здійснення експертного мистецтвознавчого дослідження.

ПРН 20. Здатність оцінювати та забезпечувати якість експертної оцінки.

Програма навчальної дисципліни складається з чотирьох модулів:

Модуль 1. Вступ до основ реставрації.

Модуль 2. Інструменти для проведення консерваційно-реставраційних заходів.

Модуль 3. Основи практичного застосування.

Модуль 4. Етика та технологія реставрації.

2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДЕННА ФОРМА								
№ з/п	Назва розділу, теми	Обсяг роботи студента, годин						
		Разом	з них:					
			лекції	семінарські	практичні	модульні контрольні	семестровий контроль	самостійна робота
МОДУЛЬ 1. ВСТУП ДО ОСНОВ РЕСТАВРАЦІЇ								
1.	Вступ до фундаментальних засад реставрації, дослідження трансформації концепцій консервації та реставрації в контексті охорони культурної спадщини. Реставрація, консервація й превентивна консервація: їх взаємна обумовленість, основні засадничі положення та особливості практичної реалізації.	4	2			2	10	
	Разом за 1 модуль	4						

МОДУЛЬ 2. ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ КОНСЕРВАЦІЙНО-РЕСТАВРАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ								
2.	Нормативні засади, міжнародні підходи та дослідницькі методи у сфері збереження, консервації та реставрації рухомої культурної спадщини	4	2			2		10
	Разом за 2 модуль	4						
МОДУЛЬ 3. ОСНОВИ ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ								
3.	Практики взаємодії з музейними колекціями та консерваційно-реставраційні стратегії	4	2			2		10
	Разом за 3 модуль	4						
МОДУЛЬ 4. ЕТИКА ТА ТЕХНОЛОГІЯ РЕСТАВРАЦІЇ								
4.	Етичні засади, термінологія та матеріалознавчі основи сучасної реставрації	4	2		2			10
	Разом за 4 модуль	4						
	РАЗОМ З ДИСЦИПЛІНИ	18	8		8		2	40

ЗАОЧНА ФОРМА								
№ з/п	Назва розділу, теми	Обсяг роботи студента, годин						
		Раз ом	з них:					
			лек ції	семі нар ські	пра кти чні	моду льні й конт роль	семе стро вий конт роль	сам ос тій на роб от а
МОДУЛЬ 1. ВСТУП ДО ОСНОВ РЕСТАВРАЦІЇ								

1.	Вступ до фундаментальних засад реставрації, дослідження трансформації концепцій консервації та реставрації в контексті охорони культурної спадщини. Реставрація, консервація й превентивна консервація: їх взаємна обумовленість, основні засадничі положення та особливості практичної реалізації.							25, 5
	Разом за 1 модуль							
МОДУЛЬ 2. ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ КОНСЕРВАЦІЙНО-РЕСТАВРАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ								
2.	Нормативні засади, міжнародні підходи та дослідницькі методи у сфері збереження, консервації та реставрації рухомої культурної спадщини							25, 5
	Разом за 2 модуль							
МОДУЛЬ 3. ОСНОВИ ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ								
3.	Практики взаємодії з музейними колекціями та консерваційно-реставраційні стратегії							25, 5
	Разом за 3 модуль							
МОДУЛЬ 4. ЕТИКА ТА ТЕХНОЛОГІЯ РЕСТАВРАЦІЇ								
4.	Етичні засади, термінологія та матеріалознавчі основи сучасної реставрації							25, 5
	Разом за 4 модуль							
	РАЗОМ З ДИСЦИПЛІНИ						2	102

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ РЕСТАВРАЦІЯ ТВОРІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

МОДУЛЬ 1. ВСТУП ДО ОСНОВ РЕСТАВРАЦІЇ

Тема 1. Вступ до фундаментальних засад реставрації, дослідження трансформації концепцій консервації та реставрації в контексті охорони культурної спадщини.

Реставрація, консервація й превентивна консервація: їх взаємна обумовленість, основні засадничі положення та особливості практичної реалізації.

Анотація до лекції 1. У межах модуля подається цілісне введення до теоретичних і методологічних засад реставрації. Розглядаються, трансформації принципів збереження культурної спадщини загалом та творів образотворчого мистецтва зокрема, формувалися сучасні підходи до інтерпретації автентичності та ролі втручання фахівця.

Друга частина модуля присвячена взаємозв'язку реставрації, консервації та превентивної консервації. Окреслюються їхні спільні та відмінні завдання, визначальні принципи, а також практичні особливості застосування кожного напрямку під час роботи з рухомими та нерухомими об'єктами культурної спадщини. Особлива увага приділяється об'єктам образотворчого мистецтва

План

1. Актуальність навчальної дисципліни «Реставрація творів образотворчого мистецтва», її роль, місце в мистецтвознавстві.
2. Мета й основні завдання навчальної дисципліни.
3. Набуті при засвоєнні запропонованого навчального матеріалу компетентності.
4. Тематичний план і методика оцінювання.
5. Базова термінологія дисципліни (поняття «реставрація», «консервація», «превентивна консервація», «реконструкція», «відновлення» тощо).
6. Відмінності та особливості різних процесів збереження та відновлення, особливості їх застосування.
7. Загальні характеристики та міжнародні особливості розвитку та застосування концепцій збереження та реставрації.

Практичне заняття до теми 1.1.

Мета: навчити здобувачів розуміти особливості та відмінності понять «реставрація», «консервація», «превентивна консервація», «реконструкція», «відновлення» тощо, орієнтуватись та вміти правильно визначити коли потрібна лише реставрація а коли консервація, коли ці процеси можна об'єднати, чим вони відрізняються від реконструкції, ремонту або від відновлення.

Практичні завдання.

1. Продемонструвати свої знання та практичні навички при підготовці презентації та подальшій участі у дискусії за темами: Вступ до фундаментальних засад реставрації, дослідження трансформації концепцій консервації та реставрації в контексті охорони культурної спадщини. Реставрація, консервація й превентивна консервація: їх взаємна обумовленість, основні засадничі положення та особливості практичної реалізації.
2. Практичне заняття виконується індивідуально кожним здобувачем.

Завдання для самостійної роботи до теми 1.1.

1. Скласти презентацію за темами: Вступ до фундаментальних засад реставрації, дослідження трансформації концепцій консервації та реставрації в контексті охорони культурної спадщини. Реставрація, консервація й превентивна консервація: їх взаємна обумовленість, основні засадничі положення та особливості практичної реалізації.

Література: 1,2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 20, 21.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 1

Формою модульного контролю є усне опитування здобувачів з метою оцінки теоретичних знань, набутих студентом під час аудиторних занять та самостійного навчання.

Питання до модульного контролю:

1. Розкрийте зміст понять «реставрація» та «консервація».
2. Розкрийте зміст понять «реконструкція» та «відновлення».
3. Опишіть алгоритм для проведення консерваційно-реставраційних процесів для творів образотворчого мистецтва.
4. Яка реставраційна школа мала сильний вплив на розвиток сфери збереження в Україні?
5. Чим відрізняються концепція збереження та реставрації у Британії та у Франції.

МОДУЛЬ 2. ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ КОНСЕРВАЦІЙНО-РЕСТАВРАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ

Тема 2. Нормативні засади, міжнародні підходи та дослідницькі методи у сфері збереження, консервації та реставрації рухомої культурної спадщини

Анотація до лекції 2. У межах модуля розглядаються ключові нормативно-правові документи, що регулюють реставраційну діяльність та порядок збереження культурної спадщини. Окрема увага приділяється вимогам до фіксації, обліку та документування стану предметів образотворчого мистецтва, а також принципам, методам і засобам, які використовуються у процесах їх консервації та реставрації.

Наступним тематичним блоком є огляд сучасних методів дослідження й моніторингу стану рухомих культурних цінностей. Розглядаються типові причини пошкоджень і процеси деградації матеріалів, що визначають стратегії збереження та превентивної консервації.

Завершальна частина модуля присвячена основній термінології галузі та аналізу міжнародного досвіду консервації та реставрації музейних колекцій, включно з порівнянням принципів, стандартів та етичних норм, прийнятих у світовій практиці.

План

1. Нормативно-правові документи, що регулюють реставраційну діяльність та порядок збереження культурної спадщини..
2. Фіксація, облік та документування стану предметів образотворчого мистецтва.
3. Принципи, методи та засоби, які використовуються у процесах консервації та реставрації.
4. Сучасні методи дослідження й моніторингу стану рухомих культурних цінностей.
5. Типові причини пошкоджень і процеси деградації матеріалів, що визначають стратегії збереження та превентивної консервації.

Практичне заняття до теми 2.

Мета: навчити здобувачів застосовувати отримані знання

Практичні завдання.

1. Підготувати інформацію про сучасні методи дослідження й реставрації культурних цінностей образотворчого мистецтва
2. Практичне заняття виконується індивідуально кожним студентом.

Завдання для самостійної роботи до теми 2

1. Створити документ (у форматі Word, Excel тощо), в якому потрібно описати сучасні методи дослідження й реставрації культурних цінностей образотворчого мистецтва.
2. Написати, які матеріали, методи та техніки при цьому застосовуються.

Література: 1, 3, 2, 3, 5, 6, 10, 13, 15, 19, 22, 23.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 2

1. Які основні нормативно-правові акти регулюють реставраційну діяльність та порядок збереження культурної спадщини в Україні?

2. Які вимоги висуваються до фіксації, обліку та документування стану предметів образотворчого мистецтва?

3. Які етапи включає стандартна процедура первинного огляду та опису музейного предмета?

4. Які методи дослідження найчастіше застосовуються для оцінки стану рухомих культурних цінностей?
5. Які фактори довкілля є найпоширенішими причинами пошкоджень і деградації художніх матеріалів?
6. У чому полягають ключові принципи превентивної консервації, і як вони впливають на організацію музейного середовища?
7. Які терміни є базовими в галузі реставрації та консервації, та як вони визначають межі втручання фахівця?
8. Як міжнародні стандарти реставрації впливають на формування сучасної практики збереження культурної спадщини?
9. Які відмінності існують між підходами різних країн до реставрації музейних колекцій?
10. Які етичні норми міжнародної реставраційної спільноти є визначальними під час ухвалення рішень щодо втручання в стан артефактів?

МОДУЛЬ 3. ОСНОВИ ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ

Тема 3. Практики взаємодії з музейними колекціями та консерваційно-реставраційні стратегії

Анотація до лекції 3. Модуль присвячено комплексному розгляду принципів роботи з колекціями та забезпеченню їхньої збереженості у фондосховищах і музейних експозиціях. Аналізуються умови, які впливають на стабільність артефактів, а також фактори ризику, що визначають вимоги до організації середовища зберігання та експонування.

Подальший зміст лекції зосереджений на методиках оцінювання стану збереження предметів та виборі відповідних консерваційно-реставраційних заходів. Розглядаються способи роботи з матеріалами різної природи, значення наукових досліджень для визначення технології створення творів, характеру пошкоджень і можливих шляхів втручання.

Завершальна частина модуля висвітлює різноманіття типів артефактів образотворчого мистецтва і специфічні виклики, що виникають при їх реставрації. Окрему увагу приділено складним, багатокомпонентним та чутливим до зовнішніх впливів предметам, а також стратегіям адаптації методів збереження до їхніх унікальних властивостей.

План

1. Основи взаємодії з музейними колекціями
2. Методики оцінювання стану збереження предметів
3. Матеріали артефактів та специфіка роботи з ними
4. Різновиди артефактів та реставраційні виклики

Завдання для самостійної роботи до теми 3.1.

1. Створити документ (у форматі Word, Excel тощо), в якому надати належну інформацію про основні матеріали артефактів та специфіка роботи з ними

2. Описати методики оцінювання стану збереження предметів на прикладі одного обраного артефакту.

Література: 1, 2, 3, 5, 6, 9, 10, 11, 13, 15, 19, 22, 23.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 3

Формою модульного контролю є усне опитування здобувачів з метою оцінки теоретичних знань, набутих студентом під час аудиторних занять та самостійного навчання.

Питання до модульного контролю:

1. Які основні умови забезпечують належну збереженість артефактів у фондосховищах?
2. Які фактори ризику найчастіше впливають на стабільність музейних предметів в експозиціях?
3. З якою метою проводиться первинна оцінка стану збереження об'єкта?
4. Які елементи повинні бути зафіксовані під час огляду та документування пошкоджень?
5. Яку роль відіграють наукові дослідження у визначенні технології створення твору та способів його реставрації?
6. Чому різні матеріали потребують індивідуальних методів консервації та реставрації?
7. Які типові процеси деградації притаманні органічним та неорганічним матеріалам?
8. Які особливі труднощі виникають під час роботи з багатокомпонентними або комбінованими об'єктами?
9. Як визначити оптимальну стратегію втручання у випадку складних або нестабільних пам'яток?
10. Які підходи дозволяють адаптувати методи збереження до специфічних властивостей різних видів артефактів образотворчого мистецтва?

МОДУЛЬ 4. ЕТИКА ТА ТЕХНОЛОГІЯ РЕСТАВРАЦІЇ

Тема 4. «Етичні засади, термінологія та матеріалознавчі основи сучасної реставрації»

Анотація до лекції 4. У межах модуля розглядаються фундаментальні етичні принципи, що визначають професійну поведінку та межі втручання реставратора. Аналізуються міжнародні підходи до тлумачення ключових понять реставраційної практики та їх вплив на формування сучасних стандартів роботи з культурною спадщиною. Студентам викладається спеціалізована термінологія та характеристика різновидів реставраційних матеріалів. Детально обговорюються їхні технологічні властивості, критерії вибору та особливості

застосування під час роботи з об'єктами різної матеріальної природи. Завершальна частина модуля сфокусована на принципах збереження музейних колекцій і практиках взаємодії з пам'ятками.

План

1. Етичні принципи сучасної реставрації
2. Міжнародні підходи та термінологічні стандарти
3. Реставраційні матеріали та їх технологічні особливості
4. Принципи збереження колекцій і взаємодії з пам'ятками

Практичне заняття до теми 4.1.

Мета: навчити здобувачів застосовувати знання про етичні принципи реставрації.

Практичні завдання:

1. Продемонструвати свої знання та практичні навички підготувавши есе на тему «Етичні принципи реставрації творів образотворчого мистецтва».
2. Практичне заняття виконується індивідуально кожним студентом.

Завдання для самостійної роботи до теми 4.1.

1. Створити документ (у форматі Word, Excel тощо), в якому потрібно викласти своє розуміння теми «Етичні принципи реставрації творів образотворчого мистецтва».

Література: 1, 2, 3, 5, 6, 9, 10, 11, 13, 15, 19, 22, 23.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 4

Формою модульного контролю є усне опитування здобувачів з метою оцінки теоретичних знань, набутих студентом під час аудиторних занять та самостійного навчання.

Питання до модульного контролю:

1. Які основні етичні принципи визначають межі втручання реставратора в стан культурного об'єкта?
2. Чому етичні кодекси міжнародних реставраційних організацій є важливими для формування професійних стандартів?
3. Як різні країни трактують ключові поняття реставрації, і чому ці відмінності мають значення?
4. Які терміни є фундаментальними для розуміння сучасної консерваційно-реставраційної практики?
5. За якими критеріями відбувається вибір реставраційних матеріалів?
6. Які технологічні властивості матеріалів найчастіше впливають на рішення щодо їхнього застосування?
7. Чому важливо враховувати сумісність матеріалів під час реставрації артефактів різної природи?

8. Які ризики можуть виникнути під час використання невідповідних або нестабільних реставраційних матеріалів?
9. Які принципи лежать в основі організації довготривалого збереження музейних колекцій?
10. Як етичні норми впливають на практичні рішення реставратора під час взаємодії з пам'ятками культурної спадщини?

4. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ (за формами контролю)

№ з/п	Назви виду роботи, способи набуття знань	Бали за 1 заняття	Бали за всі заняття (максимальні)			
			1 модуль	2 модуль	3 модуль	4 модуль
1	Відвідування лекцій та участь в аудиторній роботі	1	3x1=3	3x1=3	4x1=4	4x1=4
2	Практичні заняття	3	4x3=12	4x3=12	3x3=9	3x3=9
3	Модульний контроль	5	1x5=5	1x5=5	1x5=5	1x5=5
	Усього за модуль		20	20	18	18
	Залік		24			
	Разом з дисципліни		20+20+18+18+24 = 100 балів			

5. ПИТАННЯ ДО СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Розкрийте зміст понять «реставрація» та «консервація».
2. Розкрийте зміст понять «реконструкція» та «відновлення».
3. Опишіть алгоритм для проведення консерваційно-реставраційних процесів для творів образотворчого мистецтва.
4. Яка реставраційна школа мала сильний вплив на розвиток сфери збереження в Україні?
5. Чим відрізняються концепція збереження та реставрації у Британії та у Франції.
6. Які основні нормативно-правові акти регулюють реставраційну діяльність та порядок збереження культурної спадщини в Україні?
7. Які вимоги висуваються до фіксації, обліку та документування стану предметів образотворчого мистецтва?

8. Які етапи включає стандартна процедура первинного огляду та опису музейного предмета?
9. Які методи дослідження найчастіше застосовуються для оцінки стану рухомих культурних цінностей?
10. Які фактори довкілля є найпоширенішими причинами пошкоджень і деградації художніх матеріалів?
11. У чому полягають ключові принципи превентивної консервації, і як вони впливають на організацію музейного середовища?
12. Які терміни є базовими в галузі реставрації та консервації, та як вони визначають межі втручання фахівця?
13. Як міжнародні стандарти реставрації впливають на формування сучасної практики збереження культурної спадщини?
14. Які відмінності існують між підходами різних країн до реставрації музейних колекцій?
15. Які етичні норми міжнародної реставраційної спільноти є визначальними під час ухвалення рішень щодо втручання в стан артефактів?
16. Які основні умови забезпечують належну збереженість артефактів у фондосховищах?
17. Які фактори ризику найчастіше впливають на стабільність музейних предметів в експозиціях?
18. З якою метою проводиться первинна оцінка стану збереження об'єкта?
19. Які елементи повинні бути зафіксовані під час огляду та документування пошкоджень?
20. Яку роль відіграють наукові дослідження у визначенні технології створення твору та способів його реставрації?
21. Чому різні матеріали потребують індивідуальних методів консервації та реставрації?
22. Які типові процеси деградації притаманні органічним та неорганічним матеріалам?
23. Які особливі труднощі виникають під час роботи з багатокомпонентними або комбінованими об'єктами?
24. Як визначити оптимальну стратегію втручання у випадку складних або нестабільних пам'яток?
25. Які підходи дозволяють адаптувати методи збереження до специфічних властивостей різних видів артефактів образотворчого мистецтва?
26. Які основні етичні принципи визначають межі втручання реставратора в стан культурного об'єкта?
27. Чому етичні кодекси міжнародних реставраційних організацій є важливими для формування професійних стандартів?
28. Як різні країни трактують ключові поняття реставрації, і чому ці відмінності мають значення?

29. Які терміни є фундаментальними для розуміння сучасної консерваційно-реставраційної практики?
30. За якими критеріями відбувається вибір реставраційних матеріалів?
31. Які технологічні властивості матеріалів найчастіше впливають на рішення щодо їхнього застосування?
32. Чому важливо враховувати сумісність матеріалів під час реставрації артефактів різної природи?
33. Які ризики можуть виникнути під час використання невідповідних або нестабільних реставраційних матеріалів?
34. Які принципи лежать в основі організації довготривалого збереження музейних колекцій?
35. Як етичні норми впливають на практичні рішення реставратора під час взаємодії з пам'ятками культурної спадщини?

6. ВИМОГИ ДЛЯ ПРАКТИЧНОЇ ЧАСТИНИ

Під час практичної частини здобувач має застосовувати знання, отримані під час лекцій та семінарських занять, на практиці, а саме:

- вміти оперувати базовою термінологією дисципліни та застосовувати її в експертній діяльності;
- знати особливості та загальні етапи реставрації творів образотворчого мистецтва;
- засвоїти основні підходи, вимоги та алгоритми до експонування та зберігання об'єктів образотворчого мистецтва;
- вміти застосовувати при дослідженні творів мистецтва отримані знання, ідентифікувати реставраційні втручання на роботах та вміти оцінити їх якість;
- вміти правильно обирати необхідне обладнання при експертизі творів образотворчого мистецтва з метою ідентифікації попередніх реставраційних втручань та оцінки їх якості. Мати навички пошуку матеріалів у літературних джерелах, аналізу та систематизації отриманої інформації;
- вміти робити обґрунтовані висновки та аргументувати свою думку як у вербальній так і в письмовій формі.

7. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТА

Відповідь студента оцінюється на:

Оцінку А (90-100) – якщо повно та глибоко, розгорнуто, правильно та обґрунтовано викладено матеріал:

- студент виявляє глибокі знання усієї програми навчальної дисципліни;
- відображає чітко знання термінів, правильно формулює відповідь, робить власні висновки та узагальнення;
- застосовує теоретичні знання на практиці, робить власні висновки та узагальнення;

- володіє навичками аналізу творів мистецтва сучасними оптичними та фізико-хімічними методами;
- розуміє можливості сучасних наукових методів та володіє цими методами на рівні, необхідному для вирішення практичних завдань, що постають при виконанні професійних обов'язків.

Оцінку В (82-89) – якщо правильно та обґрунтовано викладено матеріал:

- студент виявляє знання усієї програми навчальної дисципліни;
- відображає чітко знання термінів, правильно формулює відповідь, робить певні узагальнення;
- відповідь не містить усіх необхідних відомостей про предмет запитання;
- наявні незначні неточності у виконанні практичних завдань.

Оцінку С (74-81) – якщо правильно викладено матеріал:

- відображає знання термінів, логічно формулює відповідь, але наявні незначні недоліки у розкритті змісту понять, категорій, закономірностей, нечіткі їхні характеристики;
- наявні неточності у виконанні практичних завдань.

Оцінку D (64-73) – якщо відповідь студента є поверхневою, недостатньо аргументованою:

- є неповною, не містить усіх необхідних відомостей про предмет запитання;
- є не зовсім правильною: наявні недоліки у розкритті змісту понять, категорій, закономірностей, нечіткі їх характеристики;
- свідчить про наявність прогалин у знаннях, зокрема не засвідчує повною мірою знання основних понять, концепцій, категорій;
- не містить посилань на літературу;
- викладена з порушенням логіки подання матеріалу.
- містить багато граматичних, грубих стилістичних помилок та виправлень;

Оцінку E (60-63) – якщо відповідь студента є поверхневою:

- свідчить про наявність прогалин у знаннях, зокрема не засвідчує повною мірою знання основних понять, концепцій, категорій;
- викладена з порушенням логіки подання матеріалу.

Оцінку FX (35-59) – якщо студент не відповів на поставлене питання або відповідь є неправильною:

- не розкриває сутності питання, або ж допущено грубі змістовні помилки, які свідчать про відсутність відповідних знань у студента чи їх безсистемність та поверховість;
- не знає основних положень навчальної дисципліни та принципів аналізу ситуацій; не вміє сформулювати власну думку та викласти її.

Оцінку F (1-34) – якщо студент не відвідував заняття, не відпрацював їх, не проявляв бажання пізнавати навчальну дисципліну.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	Відмінно	зараховано
82–89	B	Добре	
74–81	C		
64–73	D	Задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незадовільно з можливістю повторного складання
1–34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Основна література:

1. Борисенко М. Превентивна консервація як інструмент збереження культурного надбання. Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. № 35. С. 26-31. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-1->
2. Борисенко М. Кислотність та способи її нейтралізації у процесі превентивної консервації та реставрації архітектурної графіки. Мистецтвознавчі записки. 2021. № 39. С. 43-46. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-2180.39.2021.238679>
3. Борисенко М. Особливості реставрації архітектурної графіки на кальці на прикладі проектів архітектора Павла Альошина. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2021. № 2. С. 176-181. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2021.240005>
4. Борисенко М. Сучасний досвід застосування ензимів у реставрації архітектурної графіки. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2021. № 39. С. 78-82. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/39-1-13>
5. Борисенко М. Українська орнаментика 60-х рр.: приклад збереження одного з конкурсних проектів архітектурної графіки станцій метрополітену «Хрещатик» в м. Києві. Пам'яткознавчі студії: проблеми, практики, перспективи розвитку : зб. наук. пр. Вип. 1. Київ, 2020. С. 209–217.
6. Borysenko M. Aplikace hydrogelů při restaurování architektonických modelů ze 40.–70. let 20. století v rámci meziinstitucionální spolupráce. Fórum pro konzervátory-restaurátory 2025. P 85-93. <https://mck.technicalmuseum.cz/publikace/odborne-kolektivni-monografie-a-casopis-fkr/forum-pro-konzervatory-restauratory-2025/>
7. Borysenko, Maria. “APPLICATION OF JAPANESE TRADITIONAL METHODS FOR THE RESTORATION OF EUROPEAN PAPER.” ЗАСТОСУВАННЯ ЯПОНСЬКИХ ТРАДИЦІЙНИХ МЕТОДІВ У РЕСТАВРАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАПЕРУ, 2023. doi:10.32782/UAD.2023.4.1.
8. Borysenko, Maria. “METHODS OF DRY CLEANING OF PAPER-BASED GRAPHICS.” МЕТОДИ СУХОГО ОЧИЩЕННЯ ТВОРІВ ГРАФІКИ НА ПАПЕРОВІЙ ОСНОВІ, 2022. doi:10.1007/978-3-319-10100-2_24.
9. Borysenko M. Gels: Effective instruments for cleaning of graphical works. International Journal of Arts and Social Science. 2021. Vol. 4. Issue 4. P.127-132 <https://www.ijassjournal.com/2021/V4I4/4146575842.pdf>
10. Міщенко І., Борисенко М. Збереження архітектурної графіки на прикладі проекту Залізничного вокзалу у Києві. KELM (Knowledge, Education, Law, Management). 2021. № 1 (37). Vol. 1. Lublin, 2021. P. 87–91. <file:///C:/Users/38099/Downloads/15.pdf>

11. Balloffet, N., & Hille, J. (2005). Preservation and conservation for libraries and archives.
12. Chicago: American Library Association.
- Banks, P., & Pilette, R. (2000). Preservation issues and planning. Chicago: American Library Association.
13. Heritage Preservation: Ensuring the preservation of America's cultural heritage. (n.d.). <http://www.heritagepreservation.org/>
14. Higginbotham, B., & Wild, J. (2001). The preservation program blueprint. Chicago: American Library Association. Home – Image Permanence Institute (IPI). (n.d.). [https:// www.imagepermanenceinstitute.org/](https://www.imagepermanenceinstitute.org/)
15. IMLS: Conservation Project Support Program. (n.d.). United States Institute for Museum and Library Services. <http://www.imls.gov/applicants/cps.aspx> Johnson, A. (1988). The practical guide to book repair and conservation. New York, N.Y.: Thames and Hudson.
16. Kahn, M. (2003). Disaster response and planning for libraries (2nd ed.). Chicago: American Library Association
17. Preservation Basics for Paper and Media Collections. (2006). <http://unfacilitated.preservation101.org/loggedin.asp>
18. United States. National Park Service. (n.d.). Conserve O Gram, Table of Contents. http://www.nps.gov/museum/publications/conservedogram/cons_toc.html
19. Waters, P. (n.d.). Phased Preservation: A Philosophical Concept and Practical Approach to Preservation. *Special Libraries*, 81(1), 35-35.
20. Retrieved December 1, 1990, from Academic OneFile. Young, L. (1995).

Допоміжна література:

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

21. Google Scholar або Google Академія — вільна доступна пошукова система, яка індексує повний текст наукових публікацій всіх форматів і дисциплін. URL : <https://scholar.google.com.ua/>.
22. Відкриті онлайн джерела за темою дисципліни:
<https://www.tate.org.uk/research/reshaping-the-collectible/research-approach-conservation>
https://www.moma.org/momaorg/shared/pdfs/docs/explore/emergency_guidelines_for_art_disasters.pdf
<https://www.widewalls.ch/magazine/contemporary-art-conservation>
<https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-julia-stoschek-extreme-care-takes-build-new-media-art-collection>
<https://www.ft.com/content/784994a0-cb31-44cf-98e3-ae9b563edc92>
<https://makingamark.blogspot.com/2019/01/how-art-conservator-cleans-restores-old-paintings.html>
<https://www.myartbroker.com/collecting/guides/a-guide-to-restoring-and-caring-for-modern-and-contemporary-prints>